

Choréb

Eliáše jsme opustili v okamžiku největšího zoufalství, životního vysílení, kdy volá k Bohu, aby mu vzal život. Kdyby se tak bylo skutečně stalo, nemuseli bychom číst dále; ostatně ani by nebylo co: Onen muž vykonal veliké činy, avšak nakonec jeho kosti zbělely někde v poušti; nikdo neví, jaký byl jeho konec.

Eliášovi se ale pomoci dostává, a to tam, kde by vlastně odnikud žádnou pomoc neměl očekávat – na místě pustém, vzdáleném od lidí, kde jsou možná domovem ptáci a zvířata, avšak lidé tam nežijí. Ale i na tomto místě je pro Eliáše – zázračně, jak jinak – přítomna lidská potrava. Už to by mohl Eliáš vnímat jako cosi mimořádného, ale jeho bolest je ještě příliš velká. Působí to však jako podnět: "Vstaň a jez" a – "zde nezůstávej" mohli bychom dodat, neboť "máš před sebou dlouhou cestu" ; tedy není tvým údělem ještě cesta smrti. Co je jeho údělem, je Eliášovi ještě skryto.

19,5b Tu se ho dotkl anděl a řekl mu: "Vstaň a jez!"

6 Vzhlédl, a hle, v hlavách podpopelný chléb, pečený na žhavých kamenech, a láhev vody. Pojedl, napil se a opět ulehl.

7 Hospodinův anděl se ho však dotkl podruhé a řekl: "Vstaň a jez, máš před sebou dlouhou cestu!"

8 Vstal, pojedl, napil se a šel v síle onoho pokrmu čtyřicet dní a čtyřicet nocí až k Boží hoře Chorébu.

9a Tam vešel do jeskyně a v ní přenocoval.

Tím, že je cílem Eliášovy cesty hora Choréb, se staví po bok Mojžíšovi a v pozdější tradici to umožní vidět Eliáše jako patriarchu, archetyp proroka, tak jako je Mojžíš patriarchou-zákonodárcem. To ale pro nás nebude tak důležité, zato si všimneme jedné podrobnosti, která je opět u Eliáše stejná jako u Mojžíše. Oběma se zjevení božího dostala v jeskyni.

Ex 33,18 I [Mojžíš] řekl : "Dovol mi spatřit tvou slávu!"

19 Hospodin odpověděl: "Všechna má dobrota přejde před tebou a vyslovím před tebou jméno Hospodin. Smiluji se však, nad kým se smiluji, a slituji se, nad kým se slituji."

20 Dále pravil: "Nemůžeš spatřit mou tvář, neboť člověk mě nesmí spatřit, má-li zůstat naživu."

21 Hospodin pravil: "Hle, u mne je místo; postav se na skálu."

22 Až tudy půjde moje sláva, postavím tě do skalní rozsedliny a zakryji tě svou dlaní, dokud nepřejdu.

Tolik poměrně stručné líčení knihy Exodus.

"Jeskyně je odvěkým mysterijním místem skrytosti a intimity útroby samotné Země. Je lůnem Pramocnosti probouzející a plodící živelné, chtonické, životní a psychické energie, síly a mocnosti nestvořena. Je to místo zjevení obrazů, podob a příběhů ztajených v duševních hlubinách, ... a nepaměti skryté pod kosmicitou světa – jeho řádu, času, prostoru a prozřetelnosti. Zde se skrývají neuskutečněné možnosti světa, uvězněné pouty neslučitelnosti s tím, co nastalo, co se stalo skutečným a vynořilo se. Vše nevynořené zde čeká na svou příležitost – svou dobu, svůj svět.", píše Zdeněk Neubauer v eseji *Stigmatizace*.¹ Pro to, co se odehrálo mezi Eliášem a Hospodinem v jeskyni na Chórebu, skýtá tento fenomenologický popis jeskyně množství interpretačních klíčů, že snad ani výstižnější a lepší nemůžeme nalézt. Jak a co se tam dle líčení První knihy královské odehrálo?

¹ Neubauer, Zd.: *Stigmatizace in O svatém Františku, aneb zrození ducha novověku*, Malvern, Praha 2006, str.141

9b Tu k němu zaznělo slovo Hospodinovo.

9c Bůh mu řekl: "Co tu chceš, Elijáši?"

10 Odpověděl: "Velice jsem horlil pro Hospodina, Boha zástupů, protože Izraelci opustili tvou smlouvu, tvé oltáře zbořili a tvé proroky povraždili mečem. Zbývám už jen sám, avšak i mně ukládají o život, jak by mě o něj připravili."

11 Hospodin řekl: "Vyjdi a postav se na hoře před Hospodinem." A hle, Hospodin se tudy ubírá. Před Hospodinem veliký a silný vítr rozervávající hory a tříštící skály, ale Hospodin v tom větru nebyl. Po větru zemětřesení, ale Hospodin v tom zemětřesení nebyl.

12 Po zemětřesení oheň, ale Hospodin ani v tom ohni nebyl. Po ohni hlas tichý, jemný.

13 Jakmile jej Eliáš uslyšel, zavinul si tvář pláštěm, vyšel a postavil se u vchodu do jeskyně. Tu mu hlas pravil: "Co tu chceš, Elijáši?"

14 Odpověděl: "Velice jsem horlil pro Hospodina, Boha zástupů, protože Izraelci opustili tvou smlouvu, tvé oltáře zbořili a tvé proroky povraždili mečem. Zbývám už jen sám, avšak i mně ukládají o život, jak by mě o něj připravili."

15 Hospodin mu řekl: "Jdi, vrať se svou cestou k damašské poušti. Až tam přijdeš, pomazeš Chazaela za krále nad Aramem.

16 Jehúa, syna Nimšího, pomazeš za krále nad Izraelem a Elišu, syna Šáfatova z Ábel-mechóly, pomazeš za proroka místo sebe.

17 Kdo unikne Chazaelovu meči, toho usmrtí Jehú, a kdo unikne Jehúovu meči, toho usmrtí Eliša.

Pasáž jsem takto rozčlenil, aby bylo zřetelné opakování, k němuž v ní dochází. Je MOŽNÉ avšak zdaleka NE NUTNÉ, že jde o dvojí zpracování téže látky - kratší a delší. Nemusí tomu tak ovšem být - opakování dodává textu na dramatičnosti a v souvislosti s následujícím zážitkem dává dobrý smysl i to, že Bůh jakoby oslyší první prorokovu stížnost a nedá na ni odpověď, ale po pořádku:

Na místě "zjevení obrazů, podob a příběhů ztajených v duševních hlubinách" zazní nejprve k prorokovi boží slovo; to u proroka ještě není nic tak mimořádného – prorok je prorokem právě tím, že toto "boží slovo" slyší a umí s ním – aspoň do jisté míry – zacházet, srozumitelně ho interpretovat. Navíc nejde o nic specifického, spíše jen výzvu: "Tedy co? Vyjev své trápení, přednes svou stížnost." A to Eliáš vsutku činí - zřejmě nic mu neleželo více na srdci po oněch čtyřicet dní a čtyřicet nocí putování, ba i v době jeho útěku a zoufalství; jenom tehdy ještě to asi zůstávalo nezformulováno a nevyřčeno. A tu je podivuhodné, že se Eliášovi ve vlastním smyslu odpovědi nedostane. Jakou také je možno dát odpověď na *tvé oltáře zbořili a tvé proroky povraždili mečem. Zbývám už jen sám, avšak i mně ukládají o život, jak by mě o něj připravili?* A kolik ještě zoufalejších výčitek se během mlčenlivé hrůzné propasti dějin takto před Boha sneslo? Na takové věci není možná odpověď. Respektive tou odpovědí nemůže být něco, ale někdo; odpovědi musí být zážitek setkání a s ním spojená proměna, transformace. Živelná energie, je něco, co je dle uvedeného Neubauerova citátu s jeskyní jednoznačně spjata, něco, co do tohoto dějiště patří. Ale Eliášův transformační zážitek je líčen velmi podivuhodně a působivě, totiž *antiklimakticky* v sestupné řadě. Jako by to lehce předznamenávalo ono Velké zjevení Boží v Novém Zákoně, jež bylo zároveň Velkým pohoršením – Bůh zjevený v slabosti. *Úmyslné slabosti; Či myslíš, že bych nemohl poprosit svého Otce, a poslal by mi ihned víc než dvanáct legií andělů?*, praví Ježíš Petrovi (Mt 26:53).

Setkání s fenoménem jeskyně není ovšem žádná maličkost. Dochází zde v "lůně Pramocnosti"

skutečně k *přerodu osobnosti*. Nejde o nic menšího, nežli co zjevil Ježíš v tajném nočním rozhovoru Nikodémovi: "*Amen, amen, pravím tobě, nenarodí-li se kdo znovu, nemůže spatřit království Boží.*" (J 3,3) Při takovém přerodu přestává člověk konečně být synem svého otce, přestává být na něm závislý, osvobozuje se od jeho i svých selhání a stává se synem ducha, dostává se mu mysterijního poučení, mysterijní zkušenosti: *Co se narodilo z těla, je tělo, co se narodilo z Ducha, je duch.* (J 3,6) Důsledky takového přerodu jsou ohromné. Spojením se s mystériem jeskyně, proniknutím do něj a skrze něj se skutečně odkrývají *neuskutečněné možnosti světa, uvězněné pouty neslučitelnosti s tím, co skutečně nastalo!* Člověk se dotkl mystéria a tím *nevynořené dostalo svou příležitost*; topor je nasazen do místa, z něhož je možno pohnout světy, je odkryt zdroj takřka neomezené síly potence.

Co se v *této situaci* stane s onou existenciální otázkou, s onou křičící výčitkou? – Zůstává opět *nezodpovězena!* Ale cítíme, že jsme již zde v posunuté situaci. Jakoby to snad ztrácelo na palčivosti, jakoby to už nebylo tak důležité. A ono to opravdu není důležité; starý svět starého člověka s jeho bolestmi je pryč jako včerejší sen. Nové úkoly nastávají, a pro ty je Eliáš vybaven nebývalou mocí: Přijdou noví vládcové, kteří způsobí politický převrat a Eliáš ví, že tomu tak bude, že tomu tak musí být – a proto má nad tímto světem moc. Ale nepřijde jen nová generace vládců, i do světa ducha mají přijít noví adepti, kteří přinesou nové impulsy: ... *a Elišu, syna Šáfatova z Abel-mechóly, pomazeš za proroka místo sebe.*